

<http://mon.gov.ua/> **6. Шульженко Д.І.** Основи психологічної корекції аутистичних порушень у дітей : монографія / Д.І.Шульженко – К. : Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, 2009. – 385 с.

References

1. Blech H. (2018). Prohrama z korektsiino-rozvytkovoi roboty «Rozvytok movlennia» dlia 1-4 klasiv spetsialnykh zakladiv zahalnoi serednoi osvity ditei z intelektualnymy porushenniamy. Rezhym dostupu : <http://mon.gov.ua/> [in Ukrainian]; **2. Kompleksna prohrama rozvytku ditei doshkilnoho viku z autyzmom «Rozkvit»** (2013). Kyiv. [in Ukrainian]; **3. Mironova, S.P.** (2015). Corrective psycho-pedagogy. Oligophrenopedagogics. Kamenets-Podilsky. [in Ukrainian].; **4. Tarasun V.V.** (2018) Autolohiia: Teoriiia i praktyka. Kyiv. [in Ukrainian]; **5. Trofimenko L.I.** (2016) Prohrama z korektsiino-rozvytkovoi roboty «Korektsiia movlennia» dlia pidhotovchykh, 1-4 klasiv spetsialnykh zahalnoosvitnykh navchalnykh zakladiv dlia ditei iz tiazhkymy porushenniamy movlennia». Rezhym dostupu : <http://mon.gov.ua/> **6. Shulzhenko, D.I.** (2009) Fundamentals of psychological correction of autistic disorders in children. Kyiv. [in Ukrainian].

Received 15.03.2019

Accepted 15.04.2019

УДК 159.9-051

DOI 10.32626/2413-2578.2019-14.279-290

О. В. Сербова,

serbova_olha@ukr.net

Г. О. Лопатіна,

lopatina.hanna29@gmail.com

Н. Ю. Цибуляк,

nata.tsibulyak@gmail.com

ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Відомості про авторів: **Сербова Ольга**, кандидат психологічних наук, доцент кафедри прикладної психології та логопедії Бердянського державного педагогічного університету, Бердянськ, Україна. У колі наукових інтересів: емпіризм і селф-емпаурмент в роботі психолога з педагогами. E-mail: serbova_olha@ukr.net; **Лопатіна Ганна**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри прикладної психології та логопедії Бердянського державного педагогічного університету, Бердянськ,

Україна. У колі наукових інтересів: проблема професійної підготовки спеціальних педагогів у закладах вищої школи. E-mail: lopatina.hanna29@gmail.com; **Цибуляк Наталя**, кандидат психологічних наук, доцент кафедри прикладної психології та логопедії Бердянського державного педагогічного університету, Бердянськ, Україна. У колі наукових інтересів: проблема психологічного супроводу професійної діяльності педагога. E-mail: nata.tsibulyak@gmail.com

Contacts: Serbova Olha, PhD of psychology, associate professor of the department of applied psychology and speech therapy in Berdiansk State Pedagogical University, Berdiansk, Ukraine. Academic interests: empowerment and self-empowerment in the work of a psychologist with teachers. E-mail: serbova_olha@ukr.net.; **Lopatina Hanna**, PhD of Pedagogy, associate professor of the department of applied psychology and speech therapy in Berdiansk State Pedagogical University, Berdiansk, Ukraine. Academic interests: the problem of professional training of special pedagogues in higher schools. E-mail: lopatina.hanna29@gmail.com.; **Tsybuliak Natalia**, PhD of psychology, associate professor of the department of applied psychology and speech therapy in Berdiansk State Pedagogical University, Berdiansk, Ukraine. Academic interests: the problem of psychological support of professional activity of the teacher. E-mail: nata.tsibulyak@gmail.com

Сербова О. В., Лопатіна Г. О., Цибуляк Н. Ю. Емоційне вигорання спеціального педагога. У статті здійснено аналіз поняття «емоційне вигорання» з психолого-педагогічних позицій; розглянуто та проаналізовано наукові дослідження, присвячені проблемі емоційного вигорання фахівців. Встановлено, що емоційне вигорання у спеціальних педагогів відбувається через прояви симптомів компоненту резистенції, тобто, найбільш поширеними симптомами прояву синдрому є емоційно-моральна дезорієнтація, неадекватне вибіркове емоційне реагування, розширення сфери економії емоцій, редукція професійних обов'язків. Існує певна закономірність проявів емоційного вигорання спеціальних педагогів, що залежить від професійних криз та від складності умов праці. Доведено, що рівень прояву емоційного вигорання серед спеціальних педагогів є критичним, специфічними ж є високі показники емоційного вигорання саме у молодих спеціалістів зі стажем роботи до 10 років. Визначено, що психологічний супровід професійної діяльності спеціальних педагогів є ключовим напрямом надання психологічної підтримки цим спеціалістам, а його реалізація слугує засобом попередження і профілактики їх емоційного вигорання. У рамках психологічного супроводу професійної діяльності фахівців схарактеризовані основні напрями профілактики та попередження емоційного вигорання спеціальних педагогів.

Ключові слова: спеціальний педагог, емоційне вигорання, психологічний супровід.

Сербова О. В., Лопатина Г. О., Цибуляк Н. Ю. Эмоциональное выгорание специального педагога. В статье проанализировано понятие «эмоциональное выгорание»; рассмотрены и систематизированы научные исследования, посвященные проблеме эмоционального выгорания специалистов. Установлено, что эмоциональное выгорание специальных педагогов происходит в связи с проявлением компонента резистенции, то есть наиболее распространенными симптомами являются эмоционально-нравственная дезориентация, неадекватное избирательное эмоциональное реагирование, расширение сферы экономии эмоций, редукция профессиональных обязанностей. Существует определенная закономерность проявлений эмоционального выгорания специальных педагогов, которая зависит от профессиональных кризисов и от сложности условий труда. Доказано, что уровень проявления эмоционального выгорания среди специальных педагогов является критическим, при этом специфическими для данной профессии являются высокие показатели эмоционального выгорания именно у молодых специалистов (со стажем работы до 10 лет). Определено, что психологическое сопровождение профессиональной деятельности специальных педагогов является ключевым направлением оказания психологической поддержки этим специалистам, а его реализация служит средством предупреждения и профилактики их эмоционального выгорания. В рамках психологического сопровождения профессиональной деятельности специалистов охарактеризованы основные направления профилактики и предупреждения эмоционального выгорания специальных педагогов.

Ключевые слова: специальный педагог, эмоциональное выгорание, психологическое сопровождение.

Serbova O., Lopatina H., Tsybuliak N. Emotional burnout of a special education teacher. The article analyzes the concept of "emotional burnout"; it is given presents a critical analysis and systematization of scientific study of emotional burnout of specialists. It is noted that in conditions of increasing the number of children with violations of psychophysical development and the level of complexity of these disorders, dynamic changes in the education system, the specific professional activity of a special teacher is associated with stress, emotional exhaustion and burnout, which leads to mental fatigue, lack of motivation and inhibition emotional reactions to different production situations. It has been established that emotional burnout of special teachers occurs in connection with the display of the resistance component, that is, the most common symptoms are emotional and moral disorientation, inadequate selective emotional response, and increase of the saving of emotions, reduction of professional responsibility.

There is a determined pattern of display of the emotional burnout of special education teachers, which depends on professional crisis and on the complexity of working conditions. It is proved that the level of display of emotional burnout among special teachers is critical, and a specific point to this profession is high rates of emotional burnout for young professionals (with work experience up to 10 years).

It was determined that psychological support for the professional activities of special teachers is a key area of psychological support for these specialists, and realization of it is main way to prevention emotional burnout.

Key words: a special education teacher, emotional burnout, psychological support.

Постановка проблеми. Одним із викликів для сучасного суспільства є невпинна позитивна динаміка щодо кількості дітей з особливими освітніми потребами. Державна політика, нормативно-правові зміни роблять упевнені кроки для розв'язання цієї надзвичайно важливої, проте водночас складної і суперечливої проблеми. Тому в умовах розбудови сучасної спеціальної освіти в Україні набуває актуальності професія спеціального педагога, який працює з дітьми з порушеннями фізичного, психічного, інтелектуального розвитку і сенсорними порушеннями. Його основна місія – надання кваліфікованої допомоги дітям із особливими освітніми потребами в спеціалізованих закладах освіти або в інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти.

Професія спеціального педагога вважається найуразливішою серед соціономічних професій. З одного боку, успішна професійна діяльність спеціального педагога в умовах сучасної парадигми освіти вимагає високого рівня його компетентності, оскільки пов'язана з великою кількістю непередбачуваних і неконтрольованих педагогічних ситуацій, нерегламентованим режимом роботи, високою особистісною відповідальністю за життя та здоров'я дітей, неможливістю отримати швидко позитивну динаміку своєї діяльності тощо. А з іншого боку, високі соціальні вимоги, а також постійна активізація внутрішніх ресурсів особистості обумовлюють підвищену стресогенність цієї професії. Це призводить до зниження ефективності та продуктивності професійної діяльності спеціального педагога, а також зумовлює підвищення ризику дезадаптивних і деструктивних змін особистості фахівця. І, як наслідок, інтенсивні емоційні перевантаження можуть привести до емоційного виснаження, а потім і до вигорання. Тому одним із найбільш поширених різновидів професійної психологічної деформації серед спеціальних педагогів є емоційне вигорання.

Аналіз останніх досліджень. Проблема емоційного вигорання людини в контексті різних видів професійної діяльності широко висвітлена в психологічній літературі (В. Бойко, М. Говорун,

Л. Карамушка, Г. Ложкін, О. Солодухова, Т. Яценко та інші). У вітчизняній психологічній науці наявні дослідження, присвячені синдрому емоційного вигорання у сфері педагогічної діяльності (О. Бондарчук, Н. Булатевич, О. Грицук, С. Максименко, Т. Зайчикова та інші), професійної діяльності психологів-консультантів (К. Малишева), працівників пенітенціарної системи (Н. Самикіна, В. Синьов, В. Сулицький та інші). Більшість авторів розглядає синдром емоційного вигорання як фізичне, психічне або емоційне виснаження, втрату мотивації й відповідальності, а також як результат невідповідності між особистістю та вимогами діяльності; стан, що характеризується поступовою втратою суб'єктом життєвого тону під впливом пролонгованого стресу в професійній діяльності. Це може проявлятися у симптомах хронічної втоми, загальному виснаженні, деперсоналізації та редукції професійних досягнень.

Проте, незважаючи на наявність робіт, що розглядають феномен емоційного вигорання фахівця, малодослідженим для психологічної науки залишається вивчення цієї проблеми на матеріалі професійної діяльності спеціального педагога, що й зумовило нашу зацікавленість цією проблемою.

Метою нашого дослідження є теоретико-експериментальне вивчення особливостей прояву синдрому емоційного вигорання спеціального педагога.

Завдання дослідження: 1) виявити особливості прояву синдрому емоційного вигорання спеціального педагога; 2) окреслити основні напрямки профілактики та попередження емоційного вигорання спеціального педагога.

Виклад основного матеріалу. Для реалізації першого завдання нами було проведено експериментальне дослідження на базі Бердянського державного педагогічного університету, загальна вибірка становила 244 особи віком від 25 до 55 років (здобувачі вищої освіти заочної форми навчання спеціальності 016 Спеціальна освіта, які працюють у системі спеціалізованої освіти та загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання). Емпіричне дослідження особливостей прояву синдрому емоційного вигорання у процесі виконання професійної діяльності спеціальних педагогів проводилося за методикою В. Бойко «Діагностика емоційного вигорання» [1]. Ця методика дає змогу оцінити прояви синдрому за дванадцятьма основними симптомами, що зазвичай супроводжують емоційне вигорання. Досліджуванім пропонується надати відповідь на 84 запитання, кожне з яких відповідає одному з провідних симптомів «емоційного вигорання», які, в свою чергу, відносяться до однієї з фаз цього явища.

Перша фаза – фаза напруги. Усі ознаки та симптоми проявляються в легкій формі через турботу про себе, наприклад, шляхом організації

частих перерв у роботі. Починається забування якихось робочих моментів (наприклад, невнесення потрібного запису в документацію). Зазвичай на ці першочергові симптоми мало хто звертає увагу. Напруження має динамічний характер, що обумовлюється постійністю, яка вимотує, або посиленням факторів. Це виявляється у таких симптомах, як-от: переживання психотравмуючих обставин – людина сприймає умови роботи та професійні міжособистісні стосунки як психотравмуючі; незадоволеність собою – незадоволеність власною професійною діяльністю і собою як професіоналом; «загнаність у кут» – відчуття безвихідності ситуації, бажання змінити роботу чи професійну діяльність взагалі; тривога й депресія – розвиток тривожності у професійній діяльності, підвищення нервовості, депресивні настрої.

Наступна фаза – фаза резистенції. Ця стадія характеризується відсутністю інтересу до роботи, потреби в спілкуванні: немає бажання бачити тих, із ким фахівець працює, з'являються стійкі соматичні симптоми: немає сил, енергії, головний біль вечорами, підвищена дратівливість, збільшення кількості простудних захворювань. Людина може почувати себе виснаженою після сну і навіть після вихідних. Це знаходить вияв у таких симптомах, як: неадекватне вибіркоче емоційне реагування (неконтрольований вплив настрою на професійні стосунки); емоційно-моральна дезорієнтація (розвиток байдужості у професійних стосунках); розширення сфери економії емоцій (емоційна замкненість, перенасиченість контактами з людьми); редукція професійних обов'язків (згортання професійної діяльності, прагнення якомога менше часу витратити на виконання професійних обов'язків).

Третя фаза – фаза виснаження, характерними для якої є дефіцит емоцій (розвиток емоційної чуттєвості на тлі перевиснаження, мінімізація емоційного внеску у роботу, автоматизм та спустошення людини при виконанні професійних обов'язків), емоційна відстороненість (створення захисного бар'єру у професійних комунікаціях), особистісне віддалення (деперсоналізація), спостерігаються психосоматичні та психовегетативні порушення (розлади сну, головний біль, проблеми з артеріальним тиском, шлункові розлади, загострення хронічних хвороб тощо). Людина може почати сумніватись у цінності своєї роботи, професії та самого життя. Характерні повна втрата інтересу до роботи і життя взагалі, емоційна байдужість, отупіння, відчуття постійної відсутності сил.

Відповідно до «ключа» рахуються: 1) сума балів окремо для кожного з 12 симптомів «емоційного вигорання»; 2) сума показників симптомів для кожної з 3-х фаз формування «емоційного вигорання»; 3) підсумковий показник синдрому «емоційного вигорання» – сума показників усіх 12-тьох симптомів. За показником виразності кожного симптому визначається фаза сформованості «емоційного вигорання»: від 0 до 9 балів – симптом не сформований; від 10 до 15 балів – симптом на

стадії формування; від 16 і більше балів – симптом сформований [1]. Математико-статистична обробка здійснювалась за допомогою комп'ютерної програми IBM SPSS Statistics 21.00 для Windows. Достовірність різниці оцінювали за допомогою критерію Стьюдента (t).

Розглянемо загальні показники прояву синдрому «емоційного вигорання» у спеціальних педагогів. За результатами експериментального дослідження встановлено, що 35,8% опитаних не схильні до емоційного вигорання, 41,8% осіб проявляють відповідні симптоми, у 22,4% педагогів спостерігається наявність сформованої фази вигорання. Такі результати є достатньо високими навіть у порівнянні з іншими професіями типу «людина – людина». Наприклад, серед психологів 58% опитаних не проявляють емоційного вигорання, для 29% осіб синдром «емоційного вигорання» знаходиться на фазі формування, для 13% осіб характерною є фаза виснаження (Т. Вашека). Вважаємо, що такі високі показники емоційного вигорання є типовими для професійної діяльності спеціального педагога, оскільки він працює з дітьми з особливими освітніми потребами, які потребують особливої уваги та підходу до організації та реалізації освітнього процесу.

Важливим для розуміння та розкриття специфіки прояву синдрому «емоційного вигорання» спеціального педагога є аналіз показників сформованості його фаз. Так, під час діагностики ми визначили домінування в опитаних компонента «резистенція». Детальний аналіз вказує на вираження його складових: «редукція професійних обов'язків», за якою 59,8 % фахівців мають високий рівень, що характеризується згортанням професійних обов'язків, прагненням якомога менше часу витратити на їх виконання. Також це проявляється в тенденції до негативної самооцінки, зменшенні своїх професійних досягнень та успіхів, обмеженні власних професійних можливостей, обов'язків по відношенню до інших. Майже половина (47,1%) спеціальних педагогів показали високий рівень за складовою «неадекватне вибіркове емоційне реагування», що свідчить про неконтрольований вплив настрою на професійні стосунки. Більше ніж у третини досліджуваних (36,8%) спостерігається високий показник за компонентом «збільшення сфери економії емоцій», що вказує на емоційну замкненість, відчуження, бажання згорнути будь-які комунікації. Слід також звернути увагу на те, що 47,1% опитаних спеціальних педагогів перебувають на середній фазі компоненту «резистенція». Цю фазу характеризують непорозуміння у відносинах із дітьми та їх батьками, важко стримувана апатія, спалахи роздратування. Ймовірно, подібна поведінка фахівців – це неусвідомлюваний ними прояв почуття самозбереження під час спілкування, що перевищує безпечний для організму рівень.

Отримані експериментальні дані дають підставу стверджувати, що специфіку прояву синдрому «емоційного вигорання» у спеціальних

педагогів можна схарактеризувати завдяки фазі «резистенція», а саме: емоційна закритість, відстороненість та байдужість до взаємодії з дітьми, колегами, адміністрацією, батьками тощо. У такому стані будь-яке емоційне залучення до професійних справ і комунікацій викликає у спеціального педагога відчуття надмірної перевтоми, прагнення зберегти власне емоційне здоров'я та благополуччя дуже часто призводить до економії емоцій, актуалізації захисних бар'єрів на шляху до взаємодії з іншими учасниками освітнього процесу. Ймовірно, це зумовлено характерною особливістю діяльності спеціального педагога – вона пов'язана з розпізнаванням, перетворенням і формуванням особистісних якостей дітей з особливими освітніми потребами, тож, відрізняється великою відповідальністю і напруженістю, а емоційне вигорання негативно може позначатися на професійних ідеалах і гуманізмі, пізнавальних інтересах, ставленні до своєї професії.

Інформативним для нашого дослідження є з'ясування взаємозв'язку особливостей синдрому «емоційне вигорання» у спеціальних педагогів зі стажем професійної діяльності. Саме тому досліджувані були розподілені на дві групи: перша (122 особи) – стаж роботи до 10 років, друга (122 особи) – стаж професійної діяльності – 10 років і більше. У першій групі респондентів у 27,8% осіб виявили високий рівень емоційного вигорання, в 41% – середній, у 31,2% – низький. У другій групі – високий рівень вигорання діагностували в 24,6% осіб, середній – у 32,8%, низький – у 42,6% (див. рис. 1).

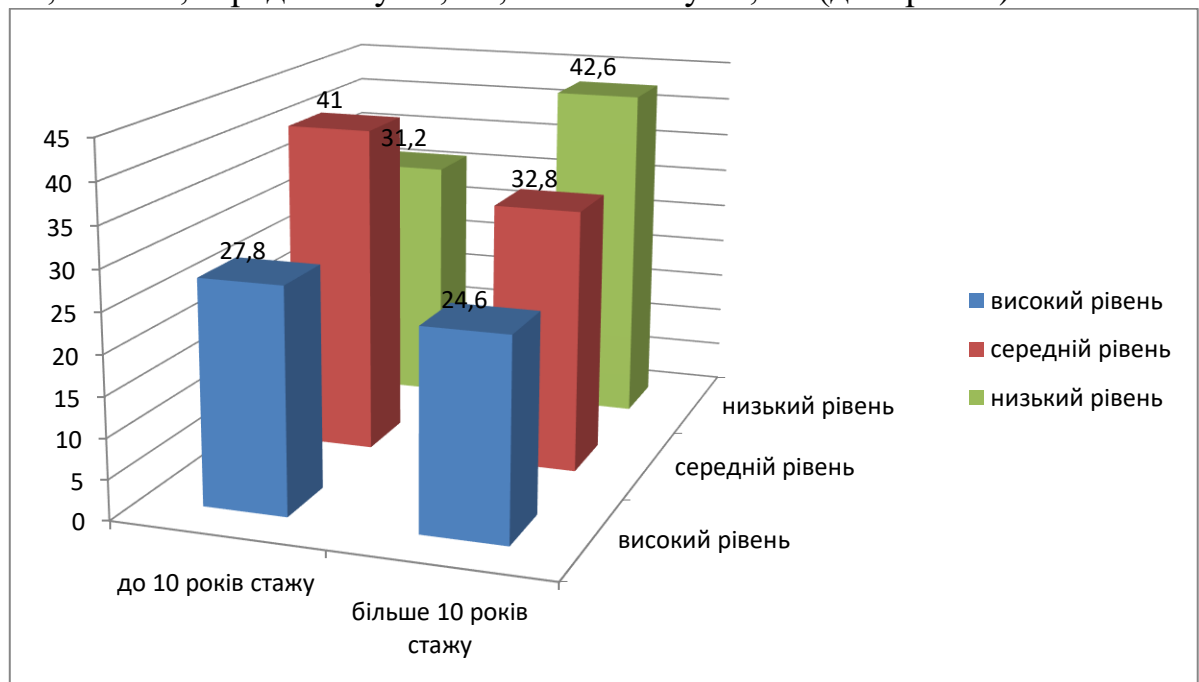

Рис. 1. Рівень емоційного вигорання спеціальних педагогів відповідно до стажу роботи

Як засвідчують представлені результати, сформований синдром «емоційного вигорання» властивий більшою мірою групі досліджуваних зі стажем роботи до 10 років (68,8%), «вигорання» відсутнє у 42,6% у

групі респондентів зі стажем роботи більше 10 років, тобто у молодших фахівців має місце більший ризик виникнення синдрому «емоційного вигорання». Можемо припустити, що це пов'язано з великим навантаженням на молодого спеціаліста, недостатністю досвіду роботи та слабким методичним забезпеченням фахівця, тобто вимоги (внутрішні й зовнішні) переважають над ресурсами (також внутрішніми й зовнішніми), унаслідок чого у спеціального педагога порушується стан саморегуляції власної діяльності; наявною може бути криза професійних експектацій, яка проявляється у невідповідності реальної професійної діяльності зі сформованими уявленнями та очікуваннями; незадоволеністю організацією праці, її змістом, посадовими обов'язками, умовами праці, заробітною платнею тощо.

Таким чином, виразність фаз синдрому емоційного вигорання у спеціальних педагогів носить не монотонний зростаючий характер, а існує певна закономірність його проявів, що залежить від професійних криз фахівця та від складності їхнього профілю та контингенту, з яким вони працюють. Встановлено, що професійне вигорання у спеціальних педагогів проявляється через симптоми компоненту резистенції, тобто, найбільше поширеними симптомами прояву синдрому є емоційно-моральна дезорієнтація, неадекватне вибіркоче емоційне реагування, збільшення сфери економії емоцій, редукція професійних обов'язків.

Результати проведеного дослідження дозволили зробити висновок, що ступінь прояву емоційного вигорання серед спеціальних педагогів є критичним. В умовах збільшення кількості дітей з особливими освітніми потребами та рівня складності цих порушень, динамічних змін у системі освіти, професійна діяльність спеціального педагога все частіше супроводжується стресами, емоційним виснаженням і вигоранням. Насамперед це стосується молодих спеціалістів зі стажем роботи до 10 років із більш високими показниками сформованості емоційного вигорання. Саме цей факт свідчить про специфічність професійної діяльності спеціального педагога, її високу складність та стресогенність.

Така ситуація потребує кардинальних і рішучих змін у системі освіти, оскільки впровадження інклюзивної освіти, ймовірно, буде призводити до збільшення як і категорій педагогів, що мають виражений синдром емоційного вигорання, так і брак кваліфікованих спеціалістів, готових працювати з дітьми з особливими освітніми потребами попри позитивну динаміку в напрямі зростання кількості таких дітей. Відтак, профілактика та мінімізація емоційного вигорання спеціального педагога потребує системного підходу на різних етапах його професійної діяльності.

Вважаємо, що саме психологічний супровід спеціального педагога на різних етапах професійно-особистісного становлення, зокрема, на етапі професійної адаптації до особливих умов праці та кризи професійних експектацій має бути ключовим напрямом надання

психологічної підтримки фахівця під час професійної діяльності. Реалізація психологічного супроводу слугуватиме засобом попередження та профілактики різних професійних деформацій, зокрема, емоційного вигорання. З цієї позиції психологічний супровід розглядається нами як цілісна та системна діяльність психолога щодо реалізації професійно-особистісного потенціалу фахівця та задоволення його потреб як суб'єкта діяльності з урахуванням специфіки діяльності спеціального педагога.

Сутність і зміст психологічного супроводу спеціального педагога полягають у забезпеченні такого стану, який сприяв би формуванню позитивного самоствалення, збереженню рівноваги та ефективності його професійної діяльності. Вважаємо доцільним включення до змісту психологічного супроводу професійної діяльності спеціального педагога таких заходів, як-от:

- розробка та організація діагностичних заходів, результатом яких повинні бути кількісні та якісні показники щодо всіх груп чинників емоційного вигорання – професійних, організаційних (корпоративних) та індивідуальних (особистісних);
- аналіз отриманої інформації та оцінка загроз, пов'язаних із актуальними детермінантами емоційного вигорання;
- прогноз вірогідного впливу детермінант вигорання на психологічний стан педагогів;
- пошук, визначення та активне застосування з профілактичною метою організаційних можливостей та індивідуальних ресурсів педагогів, що здатні унеможливити або мінімізувати формування та розвиток емоційного вигорання;
- упровадження системних психологічних заходів, що спрямовані на забезпечення відповідності вимог професійної діяльності можливостям (індивідуальним ресурсам) спеціальних педагогів.

Висновки дослідження. Теоретико-експериментальне вивчення синдрому емоційного вигорання серед спеціальних педагогів дозволяє визначити наступні особливості цього явища:

1. Емоційне вигорання спеціального педагога – це психічний стан, що характеризується поступовою втратою життєвого тону під впливом пролонгованого стресу, що зумовлений специфікою організації та реалізації освітньої діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами. Основними проявами емоційного є хронічна втома, загальне виснаження, деперсоналізація та редукція професійних досягнень.

2. Професія спеціального педагога є однією з найуразливіших професійних груп до синдрому емоційного вигорання як психогенного розладу. Встановлено, що професійне вигорання у спеціальних педагогів має критичні показники й проявляється в симптомах компоненту резистентності, тобто, найбільш поширеними симптомами прояву синдрому є емоційно-моральна дезорієнтація, неадекватне вибіркоче емоційне

реагування, розширення сфери економії емоцій, редукція професійних обов'язків. Існує певна закономірність проявів емоційного вигорання спеціальних педагогів, що залежить від професійних криз та від складності умов праці.

3. Ключовим напрямом попередження і профілактики емоційного вигорання спеціального педагога є впровадження психологічного супроводу його професійної діяльності, у рамках якого має бути передбачено проведення заходів щодо зміцнення професійного здоров'я фахівця, запровадження сучасних психологічних методик вивчення його особистості та прогнозування поведінки в різних умовах діяльності, розгортання системи психологічної допомоги тощо.

Перспективою подальших наукових пошуків у контексті досліджуваної проблеми є апробація програми психологічного супроводу професійної діяльності спеціального педагога, спрямованої на створення психологічних умов його професійно-особистісного зростання.

Бібліографія

1. **Бойко, В. В.** (1999). Синдром «емоціонального вигорання» в професіональному общенію. СПб. : Питер. 2. **Водопьянова, Н. Е., Старченкова, Е. С.** (2005). Синдром вигорання: диагностика и профилактика. СПб. : Питер. 3. **Перегончук, Н. В.** (2011). Професійне вигорання як фактор розвитку особистості педагога. Дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ. 4. **Слюсарев, Ю. В.** (1992). Психологическое сопровождение как фактор активизации саморазвития личности. Автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01. СПб. 5. **Akomolafe, M. J., Popoola, O. G.** (2011). Emotional Intelligence and Locus of Control as Predictors of Burnout among Secondary School Teachers in Ondo State, Nigeria. *European Journal of Social Sciences*, 3, 369–378. 6. **Ayers, S., Baum, A., McManus, C., Newman, S.** (2007). *Cambridge handbook of psychology, health and medicine*. Cambridge : Cambridge University Press. 7. **Schaufeli, W. B., Martinez I. M., Pinto, A. M.** (2002). Burnout and engagement in university students. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 33, 464–481.

References

1. **Bojko, V. V.** (1999). Sindrom «jemocional'nogo vygoranija» v professional'nom obshhenijju. SPb. : Piter. [in Russian]. 2. **Vodop'janova, N. E., Starchenkova, E. S.** (2005). Sindrom vygoranija: diagnostika i profilaktika. SPB. : Piter. [in Russian]. 3. **Peregonchuk, N. V.** (2011). «Professional Burnout» as a Developmental Factor for Personality of a Teacher. Doctor's thesis (Psychology). Kiev. [in Ukrainian]. 4. **Sljusarev, Ju. V.** (1992). Psihologicheskoe soprovozhdenie kak faktor aktivizacii samorazvitija lichnosti. Extended abstract of Doctor's thesis (Psychology). SPb. [in Russian]. 5. **Akomolafe, M. J., Popoola, O. G.** (2011). Emotional Intelligence and Locus of Control as Predictors of Burnout among Secondary

School Teachers in Ondo State, Nigeria. *European Journal of Social Sciences*, 3, 369–378. 6. Ayers, S., Baum, A., McManus, C., Newman, S. (2007). *Cambridge handbook of psychology, health and medicine*. Cambridge : Cambridge University Press. 7. Schaufeli, W. B., Martinez I. M., Pinto, A. M. (2002). Burnout and engagement in university students. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 33, 464–481.

Авторський внесок: Сербова О. В. – 40%, Лопатіна Г. О. – 30%, Цибуляк Н. Ю. – 30%.

Received 15.03.2019

Accepted 15.04.2019

УДК 376-056.264:616.831]:364.4

DOI 10.32626/2413-2578.2019-14.290-302

А.О. Синиця

alina_starceva@ukr.net

АКТУАЛЬНІСТЬ ЛОГОПЕДИЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ З ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ У СУЧАСНОМУ СОЦІУМІ

Відомості про автора: Синиця Аліна Олександрівна – аспірант кафедри логопедії та логопсихології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, м. Київ, Україна. У колі наукових інтересів: логопедичний супровід дітей з психофізичними порушеннями, корекційно-абілітаційна робота з дітьми з церебральним паралічем, корекція мовленнєвих порушень у дітей.

E-mail: alina_starceva@ukr.net

Contact: Sinitsa Alina Alexandrovna - Postgraduate Student at the Departments Speech Therapy and Logopsychology National Pedagogical Dragomanov University, .Kiev, Ukraine. In the circle of scientific interests: speech therapy for children with psychophysical disorders, correctional-abolition work with children with cerebral palsy, correction of speech disorders in children. E-mail: alina_starceva@ukr.net

Відомості про наявність друкованих статей на дану тематику: Синиця А. О. Проблема логопедичного супроводу дитини раннього віку з дитячим церебральним паралічем у сучасній теорії та практиці. / А. О. Синиця // наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: Зб. наукових праць. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. – С.80-86.; Конопляста С. Ю.